

УДК 343.81

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-4-242-249

**Михайло
ПУЗИРЬОВ**©
доктор юридичних
наук, старший
дослідник

**Олександр
САМОФАЛОВ**©
кандидат
юридичних наук,
доцент

(Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна)

УМОВНО-ДОСТРОКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ЯК ФОРМА ПРОГРЕСИВНОЇ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

У статті на основі доктринальних джерел та правозастосовної практики з'ясовано правову природу умовно-дострокового звільнення від відбування покарання як форми прогресивної системи виконання покарань. Зроблено висновок, що під умовно-достроковим звільненням від відбування покарання необхідно розуміти один із видів звільнення від відбування покарання і водночас одну із форм прогресивної системи виконання покарання, суть якого полягає у достроковому звільненні засудженого від подальшого реального відбування покарання за умови дотримання під час невідбутої частини покарання певних вимог, встановлених законом. Уніфіковано теоретико-прикладні позиції щодо матеріальної і формальної підстав застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання.

Ключові слова: виконання покарань, відбування покарань, умовно-дострокове звільнення, прогресивна система, виправлення і ресоціалізація засуджених, праця засуджених до позбавлення волі, адміністрація органів і установ виконання покарань.

Постановка проблеми. Принципи диференціації та індивідуалізації виконання покарань, раціонального застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки, поєднання покарання з виправним впливом, закріплені у ст. 5 Кримінально-виконавчого кодексу (далі – КВК) України [1], набувають особливого значення у справі організації виправлення і ресоціалізації засуджених, про що свідчать нормативно-правові акти стратегічного планування у сфері реформування пенітенціарної системи України останніх років [2-3].

Пенітенціарна теорія і практика підтверджують той факт, що найбільший стимулюючий ефект на засуджених чинить така форма прогресивної системи виконання покарань, як умовно-дострокове звільнення від відбування покарання (далі – УДЗ).

Зазначимо, що під УДЗ необхідно розуміти один із видів звільнення від відбування покарання і водночас одну із форм прогресивної системи виконання покарання, суть якого полягає у достроковому звільненні засудженого від подальшого реального відбування покарання за умови дотримання під час невідбутої частини покарання певних вимог, встановлених законом.

Зважаючи на те, що в умовах сьогодення до пенітенціарної системи України як на національному, так і міжнародному рівнях висувуються підвищені вимоги в контексті забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини в умовах несвободи, ефективний механізм реалізації УДЗ уповноваженими суб'єктами, виходячи з правильного застосування матеріальних і формальних підстав, набуває додаткової актуальності.

© М. Пузирьов, 2022
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7814-9476>
mpuzyrov@gmail.com

© О. Самофалов, 2022
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9157-7435>
samofalov_o@ukr.net

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Кримінально-правові, кримінально-виконавчі, кримінологічні та інші галузеві засади реалізації прогресивної системи виконання покарань та застосування УДЗ досліджували такі вітчизняні вчені: К. Автухов, І. Богатирьов, О. Богатирьова, І. Боднар, О. Гритенко, О. Дашенко, Т. Денисова, О. Джужа, І. Журова, Д. Казначеева, О. Колб, Н. Коломієць, В. Конопельський, І. Копотун, О. Кревсун, Є. Письменський, В. Севостьянов, А. Степанюк, В. Трубников, С. Царюк, Ю. Шинкарьов, О. Шкута, І. Яковець тощо. Водночас вивчення спеціальної наукової літератури засвідчує плюралізм думок щодо окремих аспектів правової природи УДЗ, підстав його застосування тощо. Тому постає науково-прикладна потреба в їх уніфікації, на що спрямована ця публікація.

Метою статті є з'ясування правової природи УДЗ як форми прогресивної системи виконання покарань та уніфікація позицій щодо матеріальної і формальної підстав його застосування.

Виклад основного матеріалу. Виконаний аналіз засвідчує як значущість для засуджених до позбавлення волі такої форми прогресивної системи виконання покарань, як УДЗ, так і його міжгалузеву правову природу, оскільки цей інститут містить норми кримінального, кримінально-виконавчого і кримінального процесуального права. Тому не випадково сучасні дослідники проблем УДЗ визнають цей інститут важливим засобом стимулювання поведінки засуджених.

Наприклад, професор Є. Письменський соціально-правову сутність УДЗ пояснює таким положенням. Мета покарання може досягатися до закінчення призначеного судом строку покарання, що зумовлює втрату будь-якого сенсу подальшого його виконання, стаючи навіть шкідливим. Виникає потреба в достроковому припиненні реалізації покарання. Кримінальне, кримінальне процесуальне та кримінально-виконавче законодавство України таку змогу суду дає за допомогою УДЗ, що відіграє суттєву роль, даючи можливість засудженому самостійно скоротити час відбування покарання порівняно з тим строком, що призначений за вироком суду. Така змога сприяє більш ранньому його поверненню в соціум, забезпечуючи поступовий перехід від режимних обмежень покарання до законслухняного способу життя на волі. Одночасно з цим зменшується не тільки несприятливий вплив покарання на засудженого, але й згладжуються його негативні наслідки, що випробовує на собі суспільство [4, с. 164].

Виконаний нами аналіз наукової літератури засвідчив, що шляхом застосування УДЗ реалізуються такі головні принципи кримінально-виконавчого законодавства, як справедливість [5, с. 12], гуманізм [6, с. 1], диференціації та індивідуалізації виконання покарань [7; 8]. Невипадково особливу роль УДЗ відіграє у процесі відбування одного з найсуворіших видів покарань – позбавлення волі на певний строк, «адже його застосування дозволяє засудженому ще задовго до закінчення строку покарання повернутися з умов суворої фізичної ізоляції до суспільства, відновити свої ще не до кінця втрачені соціально-корисні зв'язки та стати повноцінним членом суспільства» [9, с. 71].

З іншого боку, як слушно зауважують українські пенітенціаристи О. Богатирьова, І. Журова, О. Лісіцков, цілком можливо, що довільне застосування УДЗ до осіб, які не довели свого виправлення, завдає ще більшої шкоди діяльності кримінально-виконавчої системи держави. Звільнення порушників режиму, осіб, які не виправилися та не намагаються цього робити, позбавляє засуджених стимулу до правомірної поведінки та сумлінної праці. У них може скластися думка, що досить відбутися частину призначеного судом строку покарання, й незалежно від поведінки чи успіхів у праці відбудеться УДЗ [10, с. 105].

Для забезпечення повноти розгляду цієї форми прогресивної системи виконання покарань, а також із метою уникнення зазначених негативних аспектів заслуговує на увагу звернення до нормативно-правової бази застосування УДЗ, а також на розуміння теоретико-правової природи цього інституту.

Варто зазначити, що до 06.09.2016 норма про застосування стосовно засуджених до позбавлення волі на певний строк УДЗ містилася в ч. 2 ст. 130 КВК України, яка присвячувалася заходам заохочення, що застосовуються до осіб, позбавлених волі. У ній, зокрема, передбачалося, що «засуджені, які стали на шлях виправлення або сумлінною поведінкою і ставленням до праці та навчання довели своє виправлення, можуть бути у встановленому законом порядку представлені до заміни невідбутої

частини покарання більш м'яким або до умовно-дострокового звільнення від відбування покарання».

Законом України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо вдосконалення порядку застосування до засуджених заходів заохочення і стягнення» від 06.09.2016 № 1487-VIII [11] ст. 130 КВК України було викладено в новій редакції. І нині ця стаття містить лише першу частину, в якій наведено перелік відповідних заходів заохочення.

Тобто можна зробити висновок, що після виключення зі ст. 130 КВК України таких інститутів, як заміна невідбутої частини покарання більш м'яким та УДЗ, ці інститути не вважаються заходами заохочення у кримінально-виконавчому праві, а є відповідно формами прогресивної системи виконання покарання.

Визначаючи підстави та умови УДЗ, доцільно, на нашу думку, зупинитися на визначенні його поняття. Виконаний аналіз дає підстави констатувати, що це визначення не міститься в жодному законодавчому акті, хоча досить часто зустрічається у Кримінальному кодексі (далі – КК) України, КВК України, Кримінальному процесуальному кодексі України та інших нормативно-правових актах.

У юридичній літературі наявні різні погляди на визначення цього поняття. Насамперед необхідно зазначити, що УДЗ законодавцем розглядається як одна із форм звільнення від відбування покарання. На це вказують положення ст. 81 КК України, яка перебуває в Розділі XII «Звільнення від покарання та його відбування» та ст. 152 КВК України, яка має назву «Підстави звільнення від відбування покарання».

Водночас діалектика кримінально-виконавчого права полягає в тому, що УДЗ розглядається одночасно як законодавча підстава звільнення від відбування покарання і як доктринальна форма прогресивної системи виконання покарань, про що свідчить аналіз праць вітчизняних учених [12, с. 161–170].

Інші вітчизняні вчені, зокрема О. Дащенко, досліджуючи УДЗ неповнолітніх, пов'язує поняття УДЗ із поняттям звільнення від відбування покарання, наводячи такі аргументи. У визначенні поняття звільнення від покарання й звільнення від відбування покарання потрібно враховувати, по-перше, що при цьому особа піддається засудженню, по-друге, що при цьому стосовно неї повністю або в якійсь частині усувається комплекс правообмежень, який становив би зміст її покарання у випадку його виконання. Тому звільнення від покарання можна визначити як незастосування до засудженої особи позбавлень та обмежень, які передбачені кримінальним законом за вчинення злочину, винною в якому її визнано, а звільнення від відбування покарання – як дострокове припинення здійснення визначених обвинувальним вирокком обмежень прав та свобод засудженого [13, с. 83].

Український учений-пенітенціарист професор В. Трубников надав розширене розуміння значення УДЗ, зазначаючи, що воно покликане сприяти досягненню цілей покарання, оскільки є засобом моральної зміни засуджених, а також фактором забезпечення їх правослухняної поведінки. Указаний учений зазначив, що перспектива дострокового звільнення від кримінально-правового тягаря справляє на засуджених суттєвий виховний вплив. Усвідомлення суб'єктом того, що його позитивна поведінка під час відбування покарання сприятиме достроковому звільненню з кримінально-виконавчої установи, значно полегшує здійснення з ним відповідної роботи з боку органів і установ виконання покарань та закріплення результатів карально-виховного впливу [14, с. 75].

Отже, з урахуванням вищенаведених теоретико-правових позицій, вважаємо, що під УДЗ необхідно розуміти один із видів звільнення від відбування покарання і водночас одну із форм прогресивної системи виконання покарання, суть якого полягає у достроковому звільненні засудженого від подальшого реального відбування покарання за умови дотримання під час невідбутої частини покарання певних вимог, установлених законом.

Водночас аналіз спеціальних юридичних досліджень свідчить про неоднозначність поглядів учених на цей заохочувальний інститут [15, с. 199–202], тому для подальшого дослідження УДЗ необхідно з'ясувати підстави його застосування.

Застосування УДЗ вимагає обов'язкової наявності двох підстав, які в юридичній літературі зазвичай називають *матеріальною* (фактичною) та *формальною* (правовою). Єдність матеріальної та формальної підстав є тією основою, за наявності якої може бути ухвалено рішення про зміну правового статусу засудженого. Таке поєднання підстав

цього виду звільнення від відбування покарання забезпечує досягнення складових мети покарання й дозволяє докладно вивчити засудженого, а останньому надає час довести своє виправлення [16, с. 187].

Для зручності і кращого сприйняття проаналізуємо зазначені обставини для УДЗ на підставі аналізу норм чинного законодавства.

Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 81 КК України, УДЗ може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення.

Також законодавець установив диференційовані строки, по відбуттю яких можливе застосування УДЗ. Зокрема, згідно з ч. 3 ст. 81 КК України, УДЗ може бути застосоване після фактичного відбуття засудженим:

1) не менше половини строку покарання, призначеного судом за кримінальний проступок або нетяжкий злочин, крім корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, а також за необережний тяжкий злочин;

2) не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за корупційний нетяжкий злочин або кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією, порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, умисний тяжкий злочин чи необережний, особливо тяжкий злочин, а також у разі, якщо особа раніше відбувала покарання у вигляді позбавлення волі за умисне кримінальне правопорушення і до погашення або зняття судимості знову вчинила умисне кримінальне правопорушення, за яке вона засуджена до позбавлення волі;

3) не менше трьох чвертей строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше звільнялася умовно-достроково і знову вчинила умисне кримінальне правопорушення протягом невідбутої частини покарання [17].

Аналізуючи вищевказану диференціацію строків, варто погодитися з українською дослідницею інститутів заохочення у кримінально-виконавчому праві Н. В. Коломієць у тому, що встановлення законодавцем різних строків пояснюється такими обставинами: 1) ступінь тяжкості злочину, форми вини (п.п. 1–3 ч. 3 ст. 81 КК України); 2) наявність пенітенціарного рецидиву, що міститься в діянні засудженого (п. 2 ч. 3 ст. 81 КК України); 3) попереднє застосування УДЗ (п. 3 ч. 3 ст. 81 КК України) [15, с. 212].

На відміну від формальної, *матеріальна* підстава відображає якісну характеристику та полягає в тому, що засуджена особа виправилась і це доведено нею під час відбування покарання. При цьому треба зазначити, що окремі вчені не погоджуються з думкою, згідно з якою підставою УДЗ є виправлення засудженого під час відбування покарання, оскільки вона нібито не узгоджується з умовним характером цього звільнення. Зокрема, як уважає О. Дащенко, якщо особа виправилась, логічно остаточно звільнити її від заходів кримінально-правового впливу, оскільки продовження реалізації кримінальної відповідальності в цих випадках вочевидь недоцільне [18, с. 9]. Можна погодитися з недосконалістю законодавчого формулювання, адже, кажучи про наявність підстави для УДЗ, мається на увазі не остаточно виправлення засудженого, а лише можливість такого виправлення поза режимом відбування покарання.

Треба наголосити, що це не єдині недоліки у формулюванні матеріальної підстави досліджуваної форми прогресивної системи виконання покарань. Тож аналіз правозастосовної практики засвідчує, що суди не завжди чітко розуміють, що складає матеріальну підставу УДЗ й замість констатації доведеності виправлення відмічають повне, остаточне або тверде становлення на шлях виправлення.

Наведемо такі приклади з практики. Рішенням Володимир-Волинського міського суду Волинської області особа була умовно-достроково звільнена від відбування покарання у вигляді виправних робіт з огляду на те, що за час відбування покарання вона повністю стала на шлях виправлення [19]. У постанові Миколаївського районного суду Миколаївської області зазначається, що засудженого можна звільнити умовно-достроково від покарання як такого, що твердо став на шлях виправлення [20].

Крім того, треба зауважити, що матеріальна підстава УДЗ, викладена у ч. 2 ст. 81 КК України (зокрема, «...якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення»), має невизначений характер, оскільки не містить тлумачення (як і кримінально-виконавче законодавство, інші нормативно-правові (у т. ч. відомчі) акти) таких критеріїв, як сумлінна поведінка і ставлення до праці. Як, скажімо, відрізнити «сумлінну» (ст. 81 КК України) поведінку від «правослухняної» (ст. 5 КВК України) (ці терміни, до речі, є в чинному кримінальному і кримінально-виконавчому законодавстві, й від правильного їх визначення та застосування прямо залежать зміни правового статусу засудженого). Очевидно, що така ситуація не сприяє виправленню засудженого і створює складнощі у роботі судів під час застосування зазначеного заохочувального інституту [16, с. 189].

Із практики діяльності виправних колоній України випливає, що під час застосування до засудженого відповідних форм прогресивної системи (зокрема, ст. 81, 82 КК України, ст. 100, 101 КВК України) адміністрація колонії не звертає суттєвої уваги на відповідний ступінь виправлення (головне, щоб засуджений не мав не погашених або не знятих заходів стягнення; тобто його поведінка має бути просто правослухняною), а керується формальними підставами. Тобто більшою мірою застосування до засудженого УДЗ, заміни невідбутої частини покарання більш м'яким або зміни умов тримання засуджених до позбавлення волі залежить від строків, зазначених відповідно у ч. 3 ст. 81, ч. 4 ст. 82 КК України, ч. 1 ст. 101 КВК України.

Зазначимо, що закордонна пенітенціарна практика за цим напрямом схожа, і головна відмінність у застосуванні відповідних форм прогресивної системи полягає у різних строках за умов правослухняної поведінки засуджених (тобто відсутності в нього не погашених або не знятих заходів стягнення) [21; 22].

У зв'язку з вищенаведеною ситуацією у вітчизняному правозастосуванні в судовій та пенітенціарній практиці залишаються суттєві розходження щодо того, які критерії та показники є визначальними під час ухвалення рішення про застосування тієї чи іншої форми прогресивної системи. Як наслідок, це негативно впливає на дотримання принципів законності, справедливості, гуманізму та перешкоджає процесу виправлення і ресоціалізації засуджених. Тому треба конкретизувати показники оцінки поведінки засуджених, які відповідають їх УДЗ [16, с. 190].

Одним із важливих аспектів, актуальних у будь-які часи, є організація діяльності органів і установ виконання покарань на суворій науковій основі. У зв'язку з цим неабиякої актуальності набуває наукове обґрунтування процедури підготовки матеріалів в органах і установах виконання покарань на засуджених для подання до суду з метою вирішення питання про застосування УДЗ.

Така актуальність посилюється тим, що в Україні відсутній нормативно-правовий акт, який би передбачав порядок підготовки і подання документів до суду для вирішення питання про застосування УДЗ. Цей недолік сучасні вчені справедливо пропонують усунути шляхом розроблення проекту Інструкції про порядок подання матеріалів на осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, для застосування до них УДЗ та заміни невідбутої частини покарання більш м'яким [15, с. 234].

Водночас мусимо констатувати, що нині порядок підготовки матеріалів на засуджених для вирішення питання про застосування УДЗ деякою мірою регламентується наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів» від 08.06.2012 № 847/5 [23].

Підсумовуючи, зазначимо, що на сучасному етапі реформування пенітенціарної системи України однією з нагальних проблем, що впливає на застосування у виправних колоніях такої форми прогресивної системи, як УДЗ, є відсутність об'єктивної можливості забезпечити всіх засуджених, які виявляють бажання працювати, робочими місцями. От і виходить, що якщо засуджений фактично не має змоги працювати, реалізуючи відповідне право, щодо нього унеможливується застосування УДЗ. За таких обставин не забезпечується досягнення мети покарання й кримінально-виконавчого законодавства у вигляді виправлення засудженого.

Тому пропонуємо ч. 2 ст. 81 КК України після слів «ставленням до праці» доповнити словами «в разі її наявності» і далі по тексту. За таких умов остаточна

редакція удосконаленої ч. 2 ст. 81 КК України матиме такий вигляд: «2. Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці, у разі її наявності, довів своє виправлення».

Висновки. Отже, з'ясування правової природи УДЗ як форми прогресивної системи виконання покарань надало підстави для висновку, що під УДЗ необхідно розуміти один із видів звільнення від відбування покарання і водночас одну з форм прогресивної системи виконання покарання, суть якого полягає в достроковому звільненні засудженого від подальшого реального відбування покарання за умови дотримання під час невідбутої частини покарання певних вимог, встановлених законом.

Із метою вдосконалення підстав і порядку застосування УДЗ запропоновано ч. 2 ст. 81 КК України після слів «ставленням до праці» доповнити словами «в разі її наявності» і далі по тексту. За таких умов остаточна редакція вдосконаленої ч. 2 ст. 81 КК України матиме такий вигляд: «2. Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці, **в разі її наявності**, довів своє виправлення».

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України 11.07.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3–4. Ст. 21.
2. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 654-р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80>.
3. Проект Стратегії реформування пенітенціарної системи до 2026 року. *Міністерство юстиції України*. URL : <https://minjust.gov.ua/m/povidomlennya-pro-provedennya-elektronnih-konsultatsiy-z-gromadskisty-u-schodo-proektu-rozporjadjennya-kabinetu-ministriv-ukraini-pro-shvalennya-strategii-reformuvannya-penitentsiarnoi-sistemi-do-2026-roku-ta-zatverdjenya-planu-zahodiv-na-20222024-roki-sch>.
4. Письменський Є. О. Звільнення від покарання та його відбування: проблеми кримінального законодавства та практики його застосування : монограф. / передм. д-ра юрид. наук, доц. М. І. Хавронюка; наук. ред. д-р юрид. наук, проф. О. О. Дудоров. Луганськ : ТОВ «Віртуальна реальність», 2011. 388 с.
5. Скаун О. Є. Реалізація принципу справедливості в процесі призначення покарання у виді позбавлення волі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. 19 с.
6. Рудник Т. В. Реалізація принципу гуманізму при виконанні та відбуванні покарання у виді позбавлення волі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Київ. нац. ун-т внутр. справ. Київ, 2010. 20 с.
7. Пузирьов М. С. Диференціація та індивідуалізація виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / НАВС. Київ, 2012. 252 с.
8. Пузирьов М. С. Реалізація виправними колоніями принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк : монограф. ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. І. Г. Богатирьова. Київ : ВД «Дакор», 2014. 300 с.
9. Безпалюк О., Гель А. Застосування інституту умовно-дostroкового звільнення. *Вісник прокуратури*. 2007. № 4. С. 70–77.
10. Богатирьова О. І., Журова І. І., Лісіцков О. В. Інститут звільнення від відбування покарання у законодавстві України : навч. посібник ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. І. Г. Богатирьова. Київ : ВД «Дакор», 2014. 214 с.
11. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо вдосконалення порядку застосування до засуджених заходів заохочення і стягнення : Закон України від 06.09.2016. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 42. Ст. 699.
12. Коломієць Н. В. Заохочення у кримінально-виконавчому праві: теоретичні засади та практика застосування : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / НАВС. Київ, 2018. 475 с.
13. Дашенко О. В. Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання неповнолітніх : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2009. 230 с.
14. Трубников В. М. Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2002. № 19. С. 73–81.
15. Коломієць Н. В. Заохочення у кримінально-виконавчому праві: теоретико-прикладний аспект : монограф. Чернігів: [б. в.], 2017. 393 с.
16. Пузирьов М. С., Самофалов О. Л. До питання про матеріальну та формальну підстави застосування умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2022 : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 10 черв. 2022 р.)*. Чернігів : Академія ДПТС, 2022. С. 186–190.

17. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
18. Дащенко О. В. Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / КПУ. Запоріжжя, 2009. 20 с.
19. Архів Володимир-Волинського міського суду Волинської області. Справа № 5-42/07 за 2007 р.
20. Архів Миколаївського районного суду Миколаївської області. Справа № 5-01-02/10 за 2010 р.
21. Пузирьов М. С. Виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк у зарубіжних країнах: порівняльно-правове дослідження : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь, 2018. 498 с.
22. Пузирьов М. С. Порівняльний аналіз виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк в Україні та зарубіжних країнах : монограф. Київ : ВД «Дакор», 2018. 514 с.
23. Про затвердження Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів : наказ Міністерства юстиції України від 08.06.2012 р. № 847/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0957-12#Text>.

Надійшла до редакції 20.09.2022

References

1. Kryminalno-vykonavchyi kodeks Ukrainy [Criminal and Executive Code of Ukraine] vid 11.07.2003. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2004. № 3–4. St. 21. [in Ukr.].
2. Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia (rozvytku) penitentsiarnoi systemy Ukrainy [On the approval of the Concept of Reform (Development) of the Penitentiary System of Ukraine] : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13.09.2017 № 654-r. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80>. [in Ukr.].
3. Proiekt Stratehii reformuvannia penitentsiarnoi systemy do 2026 roku [Project of the Penitentiary System Reform Strategy until 2026]. Ministerstvo yustytisii Ukrainy. URL: <https://minjust.gov.ua/m/povidomlennya-pro-provedennya-elektronnih-konsultatsiy-z-gromadskistyuschedo-proektu-rozporyadjennya-kabinetu-ministriv-ukraini-pro-shvalennya-strategii-reformuvannya-penitentsiarnoi-sistemi-do-2026-roku-ta-zatverdjenjnya-planu-zahodiv-na-2022024-roki-sch> (data zvernennia: 27.08.2022). [in Ukr.].
4. Pysmensky, Ye. O. (2011) Zviltennia vid pokarannia ta yoho vidbuvannia: problemy kryminalnoho zakonodavstva ta praktyky yoho zastosuvannia [Exemption from punishment and its serving: problems of criminal legislation and the practice of its application] : monohrafiia / peredm. d-ra yuryd. nauk, dots. M. I. Khavroniuka; nauk. red. d-r yuryd. nauk, prof. O. O. Dudorov. Luhansk : TOV «Virtualna realnist», 388 p. [in Ukr.].
5. Skakun O. Ye. Realizatsiia pryntsyphu spravedyvosti v protsesi pryznachennia pokarannia u vydi pozbavlennia voli [Implementation of the principle of justice in the process of imposing a punishment in the form of deprivation of liberty] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08 / Kharkiv. nats. un-n vnutr. sprav. Kharkiv, 2011. 19 p. [in Ukr.].
6. Rudnyk, T. V. (2010) Realizatsiia pryntsyphu humanizmu pry vykonanni ta vidbuvanni pokarannia u vydi pozbavlennia voli [Implementation of the principle of humanism in the execution and serving of punishment in the form of deprivation of liberty] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08. Kyiv, 20 p. [in Ukr.].
7. Puzyrov, M. S. (2012) Dyferentsiatsiia ta indyvidualizatsiia vykonannia pokarannia u vydi pozbavlennia voli na pevnyi strok [Differentiation and individualization of punishment in the form of deprivation of liberty for a certain period] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08 / NAVS. Kyiv, 252 p.
8. Puzyrov, M. S. (2014) Realizatsiia vypravnykh koloniiamy pryntsyphu dyferentsiatsii ta indyvidualizatsii vykonannia pokarannia u vydi pozbavlennia voli na pevnyi strok [Implementation by correctional colonies of the principle of differentiation and individualization of punishment in the form of deprivation of liberty for a certain period] : monohraf. / za nauk. red. d-ra yuryd. nauk, prof. I. H. Bohatyrova. Kyiv : VD «Dakor»,. 300 p. [in Ukr.].
9. Bezpaliuk, O., Hel, A. (2007) Zastosuvannia instytutu umovno-dostrokovoho zviltennia [Application of the institution of parole]. *Visnyk prokuratury*. № 4, pp. 70–77. [in Ukr.].
10. Bohatyrova, O. I., Zhurova, I. I., Lisitskov, O. V. (2014) Instytut zviltennia vid vidbuvannia pokarannia u zakonodavstvi Ukrainy [The institution of exemption from serving a sentence in the legislation of Ukraine] : navch. posib. / za zah. red. d-ra yuryd. nauk, prof. I. H. Bohatyrova. Kyiv : VD «Dakor», 214 p. [in Ukr.].
11. Pro vnesennia zmin do Kryminalno-vykonavchoho kodeksu Ukrainy shchedo vdoskonalennia poriadku zastosuvannia do zasudzhenykh zakhodiv zaokhochennia i stiahnennia [On the introduction of amendments to the Criminal Executive Code of Ukraine regarding the improvement of the procedure for applying incentive and recovery measures to convicted persons] : Zakon Ukrainy vid 06.09.2016. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2016. № 42, art. 699. [in Ukr.].
12. Kolomiets, N. V. (2018) Zaokhochennia u kryminalno-vykonavchomu pravi: teoretychni zasady ta praktyka zastosuvannia [Incentives in criminal enforcement law: theoretical principles and practice of application] : dys. ... d ra yuryd. nauk : 12.00.08 / NAVS. Kyiv, 475 p. [in Ukr.].

13. Dashchenko, O. V. (2009) Umovno-dostrokove zvlennia vid vidbuvannia pokarannia nepovnlitnikh [Conditional and early release from serving a sentence for minors] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08 / Klyasych. hryvat un-t. Zaporizhzhia, 230 p. [in Ukr.].
14. Trubnykov, V. M. (2002) Umovno-dostrokove zvlennia vid vidbuvannia pokarannia [Parole from serving a sentence]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 19, pp. 73–81. [in Ukr.].
15. Kolomiets, N. V. (2017) Zaokhochennia u kryminalno-vykonavchomu pravi: teoretyko-prykladnyi aspect [Incentives in criminal enforcement law: a theoretical and applied aspect] : monohraf. Chernihiv : [b. v.], 393 p. [in Ukr.].
16. Puzyrov, M. S., Samofalov, O. L. (2022) Do pytannia pro materialnu ta formalnu pidstavu zastosuvannia umovno-dostrokovoho zvlennia vid vidbuvannia pokarannia [To the question of the material and formal grounds for the application of parole from serving a sentence]. *Aktualni pytannia teorii ta praktyky v haluzi prava, osvity, sotsialnykh ta povedinkovykh nauk – 2022.: materialy Mizhnarodnoi nauko-vo-prakt. konf. (m. Chernihiv, 10 cherv. 2022 r.)*. Chernihiv : Akademiia DPTs, pp. 186–190. [in Ukr.].
17. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal codex of Ukraine] vid 05.04.2001. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2001. № 25–26, art. 131. [in Ukr.].
18. Dashchenko O. V. Umovno-dostrokove zvlennia vid vidbuvannia pokarannia nepovnlitnikh [Conditional and early release from serving a sentence for minors] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08 / KPU. Zaporizhzhia, 2009. 20 p. [in Ukr.].
19. Arkhiv Volodymyr-Volynskoho miskoho sudu Volynskoi oblasti. Sprava № 5-42/07 za 2007 r. [Archive of the Volodymyr-Volyn city court of the Volyn region. Case No. 5-42/07 of 2007]. [in Ukr.].
20. Arkhiv Mykolaivskoho raionnoho sudu Mykolaivskoi oblasti. Sprava № 5-01-02/10 za 2010 r. [Archive of Mykolaiv district court of Mykolaiv region. Case No. 5-01-02/10 of 2010]. [in Ukr.].
21. Puzyrov, M. S. Vykonannia pokarannia u vydi pozbavlennia voli na pevnyi strok u zarubizhnykh krainakh: porivnialno-pravove doslidzhennia [Execution of punishment in the form of deprivation of liberty for a certain period in foreign countries: a comparative legal study] : dys. ... d ra yuryd. nauk : 12.00.08 / Nats un-t Derzh. fiscal. sluzhby. Irpin, 2018. 498 p. [in Ukr.].
22. Puzyrov, M. S. (2018) Porivnialnyi analiz vykonannia pokarannia u vydi pozbavlennia voli na pevnyi strok v Ukraini ta zarubizhnykh krainakh [Comparative analysis of execution of punishment in the form of deprivation of liberty for a certain period in Ukraine and foreign countries] : monohraf. Kyiv : VD «Dakor», 514 p. [in Ukr.].
23. Pro zatverdzhennia Instruksii pro robotu viddiliv (hrup, sektoriv, starshykh inspektoriv) kontroliu za vykonanniam sudovykh rishen ustanov vykonannia pokaran ta slidchykh izoliatoriv [On the approval of the Instructions on the work of departments (groups, sectors, senior inspectors) monitoring the execution of court decisions of penal institutions and remand detention centers] : nakaz Ministerstva yustytсии Ukrainy vid 08.06.2012 № 847/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0957-12#Text>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Mykhailo Puzyrov, Oleksandr Samofalov. Parole as a form of a progressive system of punishments execution. The article on the basis of doctrinal sources and law enforcement practice reveals the legal nature of parole as a form of a progressive system of punishments execution.

It is concluded that a parole is one of the types of release from serving a punishment and at the same time is one of the forms of progressive system of punishment execution, the essence of which is the early release from further real serving a punishment subject to compliance during the unserved part of a punishment of certain requirements established by law.

The theoretical and applied positions on the material and formal grounds for the use of parole are unified.

It is noted that at the present stage of reforming the penitentiary system of Ukraine one of the urgent problems, which affects the use in correctional colonies of such a form of a progressive system as parole, is the lack of objective ability to provide all convicts who want to work, jobs. So, it turns out that if a convict does not have the opportunity to work, exercising the corresponding right, it is impossible to use parole. In such circumstances, the purpose of punishment and criminal and executive legislation in the form of correction of a convict is not ensured.

Therefore, in order to improve the grounds and procedure of parole application, Part 2 of Art. 81 of the Criminal Code of Ukraine, after the words «attitude to work», add the words «if it is available» and further on the text. In such circumstances, the final version of the improved Part 2 of Art. 81 of the Criminal Code of Ukraine will look as follows: «2. Parole may be applied if a convict by conscientious behaviour and attitude to work, if it is available, proved his/her correction».

Keywords: *punishments execution, serving punishments, parole, progressive system, correction and resocialization of convicts, work of convicts to imprisonment, administration of bodies and institutions for punishments execution.*